

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

©2018 КОСТЮЧЕНКО Д. Л.

УДК 33.012.7–048.74:316.334

Костюченко Д. Л. Децентралізація як фактор розвитку сільських територій

Метою даної публікації є вивчення явища децентралізації як одного з чинників розвитку сільських територій України. Об'єкт дослідження – спроможна територіальна громада, яка, на нашу думку, є основою стабільного та ефективного процесу децентралізації. У результаті було зроблено узагальнюючий висновок про те, що процес децентралізації позитивним чином впливає на розвиток сільських територій. Шляхом створення спроможних територіальних громад українське село фінансово «автономізується» та має можливість і реальну здатність самостійно розпоряджатися власними коштами, враховуючи думку громади. Діаграма Ісікави наглядно продемонструвала, що процес децентралізації має значно більше переваг, аніж ризиків. Графічним методом сформовано стратегічні орієнтири розвитку сільських територій Вінницької області. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні процесу створення об'єднаних територіальних громад і визначенні їхньої ролі та значення для активізації розвитку сільських територій.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада, діаграма Ісікави, стратегічні орієнтири.

Рис.: 5. **Бібл.:** 14.

Костюченко Дарина Леонідівна – аспірантка, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: Dasha_veres@meta.ua

УДК 33.012.7–048.74:316.334

Костюченко Д. Л. Децентрализация как фактор развития сельских территорий

Целью данной публикации является изучение явления децентрализации как одного из факторов развития сельских территорий Украины. Объект исследования – территориальная община, которая в состоянии сама или через местные органы самоуправления обеспечить свое развитие, что, по нашему мнению, является основой стабильного и эффективного процесса децентрализации. В результате был сделан обобщающий вывод о том, что процесс децентрализации положительным образом влияет на развитие сельских территорий. Путем создания таких территориальных общин украинское село финансово «автономизируется» и имеет возможность и реальную способность самостоятельно распоряжаться своими средствами, учитывая мнение общества. Диаграмма Исикавы наглядно продемонстрировала, что процесс децентрализации имеет гораздо больше преимуществ, чем рисков. Графическим методом сформированы стратегические ориентиры развития сельских территорий Винницкой области. Перспективы дальнейших исследований заключаются в изучении процесса создания объединенных территориальных общин, в определении их роли и значения для активизации развития сельских территорий.

Ключевые слова: объединенная территориальная община, диаграмма Исикавы, стратегические ориентиры.

Рис.: 5. **Библ.:** 14.

Костюченко Дарина Леонидовна – аспирантка, Винницкий национальный аграрный университет (ул. Солнечная, 3, Винница, 21008, Украина)

E-mail: Dasha_veres@meta.ua

UDC 33.012.7–048.74:316.334

Kostiuchenko D. L. The Decentralization as a Factor in the Development of Rural Areas

The publication is aimed at studying the phenomenon of decentralization as a factor in the development of rural areas of Ukraine. The object of study is a territorial community that is able to develop itself or to ensure its own development through local governments, which we believe is the basis for a stable and efficient process of decentralization. As a result, it has been concluded that the decentralization process has a positive impact on the development of rural areas. By establishing such territorial communities, the Ukrainian village becomes «autonomized» financially and has the possibility and real ability to manage its funds independently, taking into consideration the opinion of the society. The Ishikawa chart has clearly demonstrated that the decentralization process has far more advantages than risks. By means of the graphic method, strategic guidelines for the development of rural areas of Vinnytsia region have been formed. The prospects for further research are to explore the process of establishing unified territorial communities, to determine their role and importance in enhancing the development of rural areas.

Keywords: united territorial community, Ishikawa diagram, strategic guidelines.

Fig.: 5. **Bibl.:** 14.

Kostiuchenko Daryna L. – Postgraduate Student, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: Dasha_veres@meta.ua

Сільські території України переживають несприятливі часи, але органи державної влади проводять комплекс заходів для їх реабілітації. Реформа освіти, програма «Сільська медицина», процес децентралізації – ці та інші заходи здійснює керівництво країни для підвищення рівня життя в селах України, для відродження українського села. Реформа місцевого самоврядування почалася декілька років тому і стрімко набирає обертів: з кожним місяцем збільшується кількість створених об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та обраних старост. Почалася реформа із внесення змін до Податкового і Бюджетного кодексів України, які виражається у наданні органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: монографічний – для вивчення думок вітчизняних і зарубіжних учених щодо питання децентралізації, статичний – для дослідження динаміки чисельності сільського населення Вінницької області, графічний – для побудови схем та діаграм, метод аналізу та синтезу і метод наукової абстракції – для побудови діаграми Ісікави.

Сільські території України знаходяться у стані занепаду. Недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури, неналежне надання медичних послуг, низький рівень фінансування, незадовільний стан освіти тягнуть за собою, як наслідок, зменшення чисельності населення.

Окрім означених вище проблем, погоджуємося із думкою автора Черевко І., який вважає, що проблемами сільських територій є такими:

- ✦ невідрегульованість формування достатньої податкової бази на місцях, що не дозволяє сільським територіальним громадам бути фінансово самодостатніми;
- ✦ відсутність обґрунтованої, всебічно збалансованої та підкріпленої відповідними законодавчими актами і конкретними фінансами та встановленою відповідальністю конкретних осіб за їх використання державної програми розвитку села, спрямованої на захист інтересів селян і вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції;
- ✦ відсутність адекватного механізму реалізації фінансового забезпечення розвитку сільських територій та стандартів забезпеченості сільських територій необхідними аксесуарами сучасного життя (об'єктами соціальної інфраструктури, продуктами харчування, доступом до культурних цінностей тощо);
- ✦ монофункціональний характер розвитку сільської економіки, основою якої залишається сільське господарство, рівень ефективності якого мінімальний, або воно взагалі неефективне і в багатьох випадках функціонує ще тільки тому, що на цій території взагалі нема чим більше займатись, а наслідком цього є низький рівень доходів сільського населення;
- ✦ відсутність умов для розвитку альтернативних напрямів підприємництва та їх подальшої диверсифікації на сільських територіях;
- ✦ відсутність системної законодавчої та нормативної бази розвитку сільських територій;
- ✦ відсутність у населення країни розуміння важливості розвитку сільських територій на основі розвитку сільського господарства та залежності від цього розвитку країни в цілому [3].

Отже, з вищенаведеного робимо висновок про необхідність пошуку ефективних механізмів та важелів для розвитку сільських територій.

У наш динамічний час проблема розвитку сільських територій доволі актуальна та загострена. Дану тематику досліджували такі науковці: Гончарук І., Томашук І., Черевко І. [3], Кіреева Е. [2], Бойко Є. [4], Мазур С. Досліджуючи дану проблематику, неможливо обійти стороною процес децентралізації, який впевнено крокує Україною. Свою увагу на ньому зосереджують значна кількість вчених: Шубенко І. [10], Кройер А., Бикадорова Н. [6], Рушковський Є. [5], Нікітенко Л., Менджула М., Коваленко С. [9], Мастєренко Ю. [9].

Метою даної публікації є вивчення явища децентралізації як одного з чинників розвитку сільських

територій України. Об'єкт – спроможна територіальна громада, яка, на нашу думку, є основою стабільно-го та ефективного процесу децентралізації.

Не існує однієї універсальної панацеї для розв'язання проблем сільських територій. Опираючись на європейський досвід (а саме – на Спільну сільськогосподарську політику ЄС [2]), ми вважаємо, що процес «підняття» і розвитку сільських територій має складатись із комплексу заходів, які всебічно охоплюватимуть дану проблему, і кожна зі складових даного комплексу відіграватиме роль «стовпа», який буде точкою опори для вирішення певної проблеми.

Для дослідження сучасного стану розвитку сільських територій проведемо аналіз населення сільських територій, а результати наведемо на *рис. 1* і *рис. 2*.

Рис. 1 свідчить про зменшення чисельності населення сільських територій Вінницької області, а прогнозоване значення на наступний період є спадним.

На *рис. 2* відобразимо розподіл постійного сільського населення Вінницької області за статтю та віком.

Ми погоджуємось із думкою Бойко Є., що однією із проблем сільських територій є невідрегульованість формування достатньої податкової бази на місцях, що не дозволяє сільським територіальним громадам бути фінансово самодостатніми [4]. На нашу думку, «стовпом», який вирішуватиме дану проблему, є децентралізація та створення об'єднаних територіальних громад.

Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість з них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власними завданнями та повноваженнями органів нижчого рівня [5, с. 9].

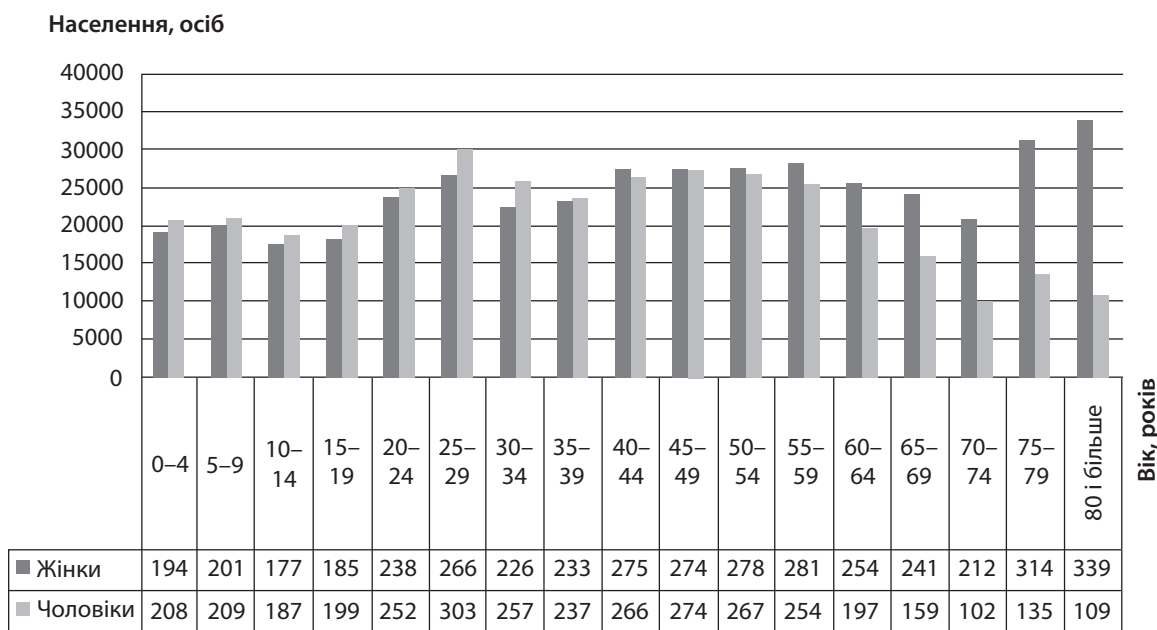
Бикадорова Н. поділяє адміністративну децентралізацію на власне децентралізацію та деконцентрацію. Деконцентрація означає передачу прав щодо прийняття відповідних рішень представникам центрального уряду на місцях, а також розподіл влади в межах одного рівня управління. Децентралізація ж (інколи використовується термін «адміністративна децентралізація») має на меті передачу центральним урядом своїх повноважень і прав на прийняття рішень місцевим органам самоврядування. Децентралізація й деконцентрація мають низку спільних ознак, але є «двома різними видами переміщення владних повноважень із центру на місця» [6].

Позитивним прикладом упровадження децентралізованої моделі є Чехія, Словаччина, Угорщина, Польща. Так, наприклад, у Польщі наприкінці 90-х рр. ХХ ст. було скасовано на місцевому рівні адміністративні органи, а управління передано до виборних органів місцевого самоуправління. У Чехії аналогічний процес стартував у 2000 р. [7].

Рис. 1. Динаміка зміни чисельності населення сільських територій Вінницької області

Джерело: складено за [1] (2009–2016 рр.).

Рис. 2. Розподіл постійного сільського населення Вінницької області за статтю та віком (станом на 1 січня 2017 р.)

Джерело: складено за [14].

Польський професор Є. Рущковський, аналізуючи територіальну децентралізацію, виокремлює три її системоутворювальні компоненти:

1. *Децентралізація політична (відповідний устрій)*. Публічно-правовий статус органів місцевого самоврядування походить від специфічного способу формування цих органів та їх представницького характеру. Відповідні конституційні гарантії формування системи органів місцевого самоврядування, її зміст та організація засвідчують незалежність таких органів від держави.

2. *Децентралізація адміністративна* полягає в тому, що на органи місцевого самоврядування покладено завдання, а отже, функції та повноваження щодо задоволення публічного інтересу в межах відповідної території.

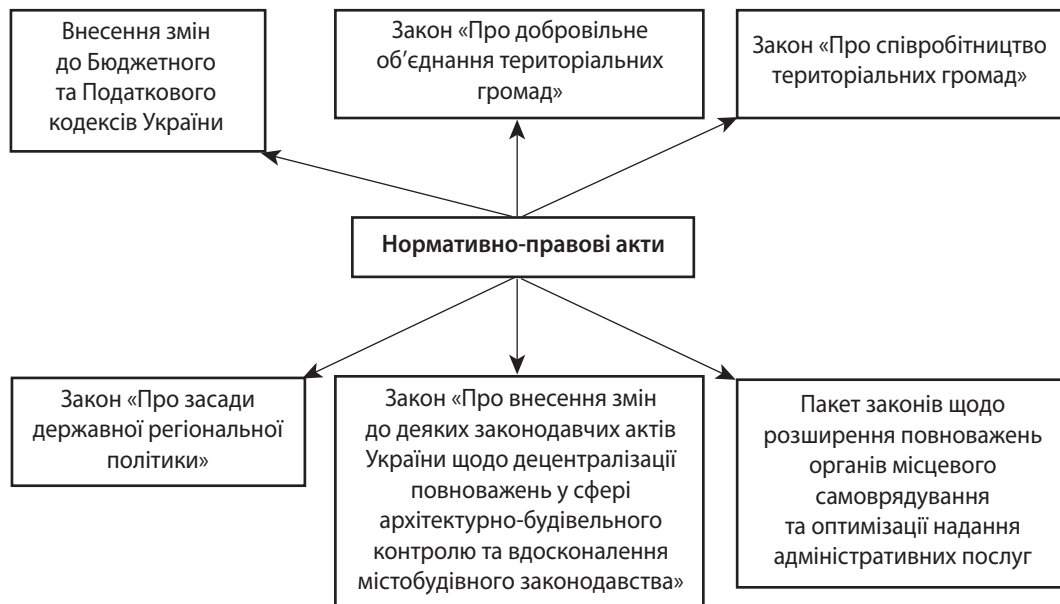
3. *Децентралізація фінансова* передбачає наявність власних фінансових і матеріальних засобів і

означає здійснення правомочності щодо володіння, користування і розпорядження фінансовими ресурсами, які перебувають у власності громад [5, с. 11].

В основу політики децентралізації покладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування. В Україні реформа почалась із схвалення базового документа – Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Нормативно-правові акти, які ухвалені у контексті дії Концепції, унаочнено на рис. 3.

Завдяки змінам, внесеним до Податкового та Бюджетного кодексів України, за три роки місцеві бюджети зросли на 78 млрд грн: з 68,6 млрд у 2014 р. до 146,6 млрд грн у 2016 р. Частка місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 р. наблизилася до 50% (у 2015 р. – 45,6%).

Рис. 3. Нормативно-правові акти, прийняті в контексті дії Концепції

Джерело: складено за [8].

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. На початок 2017 р. було створено вже 366 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які Уряд визнав спроможними. До складу цих ОТГ увійшло близько 1800 колишніх місцевих рад. 30 квітня та 29 жовтня 2017 р. перші вибори пройшли ще у 248 ОТГ. Зараз 5,7 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуниципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими. Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. Сьогодні обрано вже більше 600 старост, ще більше 1,7 тисяч осіб виконують обов'язки старост [8].

Коваленко С. та Мастеренко Ю. зазначають, що основними шляхами покращення формування місцевих бюджетів є чіткий розподіл компетенцій щодо розв'язання конкретних завдань між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, що передбачає реформа децентралізації влади. Автори підкреслюють, що вона сприяє вирішенню проблем формування місцевих бюджетів, розширенню економічної самостійності регіонів України, посиленню впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій і підвищенню рівня надання послуг населенню [9].

Ми поділяємо думку Шубенко І., що фінансовими резервами із залучення додаткових надходжень до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад є легалізація заробітної плати в існуючих підприємствах, особистих селянських господарствах; організація нових робочих місць у сільському господарстві через допомогу зі створення аграрних кооперативів, переробних підприємств; залучення в окремі

регіони зовнішніх інвестицій. Варто проводити семінари, консультації в сільській місцевості для забезпечення сільського населення належною інформацією щодо розвитку підприємницьких структур і формування офіційних робочих місць [10].

Децентралізація має певні позитивні наслідки та ризики, які ми, використовуючи методи аналізу та синтезу, а також наукової абстракції, виокремили та систематизували в діаграму Ісікави (рис. 4) для визначення причинно-наслідкових зв'язків.

Основою стабільного прогресивного процесу децентралізації є спроможна територіальна громада. Автори посібника «Формування спроможних територіальних громад» зазначають, що «спроможною територіальною громадою є така територіальна громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів територіальної громади» [11].

У Вінницькій області на загальній площі 26513 кв. км створено 490 територіальних громад [8], а із жовтня 2015 р. по листопад 2017 р. – 34 об'єднані територіальні громади [12].

В області процес децентралізації відображений у регіональній програмі розвитку, а саме – у Плані реалізації Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на 2016–2017 рр. У цьому документі зазначено, що завдяки децентралізації та реформі місцевого самоврядування може зрости рівень привабливості проживання в сільській місцевості для молоді, який зараз достатньо низький.

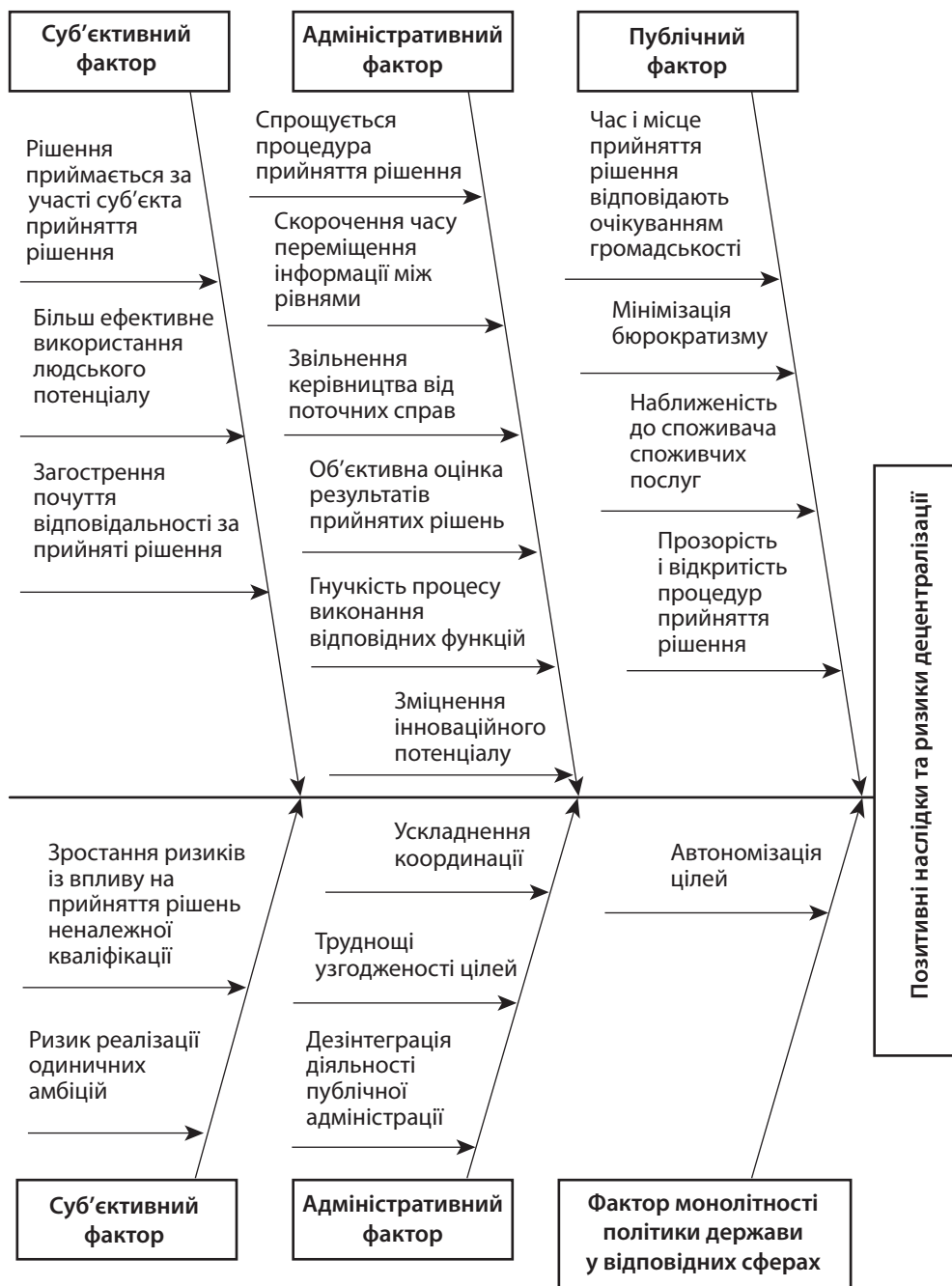

Рис. 4. Модифікована діаграма Ісікави позитивних наслідків та ризиків процесу децентралізації

У Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року процес децентралізації влади та міжбюджетних відносин виокремлений як одна зі стратегічних цілей. Схематично зобразимо її на рис. 5.

Операційні цілі Стратегії знаходяться в нерозривному зв'язку із стратегічною ціллю, а вона, своєю чергою, витікає зі стратегічної місії. З рис. 5 очевидно, що операційні цілі Стратегії направлені на формування самодостатніх спроможних територіальних громад.

ВИСНОВКИ

З вищевизначеного ми можемо зробити узагальнюючий висновок про те, що процес децентра-

лізації позитивним чином впливає на розвиток сільських територій. Шляхом створення спроможних територіальних громад українське село фінансово «автономізується» та має можливість і реальну здатність самостійно розпоряджатися власними коштами, враховуючи думку громади. Діаграма Ісікави наглядно продемонструвала, що процес децентралізації має значно більше переваг, аніж ризиків.

Зважаючи на вагомий внесок учених і дослідників у дану проблематику, розглянуте питання потребує подальшого дослідження, яке ми будемо проводити, вивчаючи вплив та значення створення ОТГ на розвиток сільських територій. ■

Рис. 5. Стратегічні орієнтири розвитку сільських територій

Джерело: складено за [13].

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний збірник: «Чисельність наявного населення України» // Державна служба статистики України. URL: database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/zb_chnn_0117.pdf
2. Кіреєва Е. А., Костюченко Д. Л. Політика розвитку сільських територій у країнах Європейського Союзу. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 8. С. 68–79.
3. Черевко І. Проблеми і перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3-4. С. 95–100.
4. Бойко Є. Оцінка сучасного стану розвитку сільських територій Карпатського регіону. *Економіст*. 2011. № 5. С. 33–36.
5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін. / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ: ТОВ «Софія», 2012. 128 с. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-59923454>
6. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2. С. 145–151.
7. Сало Т. В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 324–330.
8. Прес-центр ініціативи «Децентралізація влади». URL: decentralization@minregion.gov.ua
9. Коваленко С. О., Мастеренко Ю. І. Місцеві бюджети в умовах децентралізації. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 45–49.
10. Шубенко І. А. Децентралізація – перші кроки розвитку та старі проблеми. *Бізнес Інформ*. 2017. № 7. С. 85–90.

11. Мягкоход В., Вернигор Ю., Чепель О., Баран М. Формування спроможних територіальних громад. Практичний посібник. URL: www.auc.org.ua/sites/default/files/library/otgbook3new_obgortka_i_blok.pdf
12. Офіційний інформаційний сайт Вінницької обласної ради. URL: vinrada.gov.ua/perelik-stvorenih-obednanih-teritorialnih-gromad-vinnickoi-oblasti.htm
13. Офіційний сайт Вінницької обласної державної адміністрації. URL: vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohamy-rozvytku/4771-plan-realizatsii-stratehii-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-2016-2017-roky-2
14. Розподіл постійного населення України за статтю та віком. URL: database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/zb_rpnu2017.pdf

Науковий керівник – Кіреєва Е. А., кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри економіки, факультету економіки та підприємництва, Вінницький національний університет

REFERENCES

Boiko, Ye. "Otsinka suchasnoho stanu rozvytku silskykh terytorii Karpatskoho rehionu" [Assessment of the current state of development of rural areas of the Carpathian region]. *Ekonomist*, no. 5 (2011): 33-36.

Boryslavska, O. et al. "Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskykh krain ta perspektyvy Ukrainy" [Decentralization of public authority: experience of European countries and prospects of Ukraine]. *Shveitsarsko-ukrainskyi proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini – DESPRO*. <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-59923454>

Bykadorova, N. O. "Finsanova detsentralizatsiia mistsevoho samovriaduvannia" [Financial decentralization of local self-government]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 2 (2010): 145-151.

Cherevko, I. "Problemy i perspektyvy rozvytku silskykh terytorii v Ukraini" [Problems and prospects of development of rural territories in Ukraine]. *Ahrarna ekonomika*. Vol. 5, no. 3-4 (2012): 95-100.

Kirieleva, E. A., and Kostiuchenko, D. L. "Polityka rozvytku silskykh terytorii u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu" [Policy for the development of rural areas in the countries of the European Union]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 8 (2017): 68-79.

Kovalenko, S. O., and Masterenko, Yu. I. "Mistsevi biudzhety v umovakh detsentralizatsii" [Local budgets under decentralization]. *Biznes Inform*, no. 6 (2017): 45-49.

Miahkokhod, V. et al. "Formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad. Praktychnyi posibnyk" [Formation of capable territorial communities. Practical guide]. www.auc.org.ua/sites/default/files/library/otgbook3new_obgortka_i_blok.pdf

Ofitsiyni informatsiyni sait Vinnytskoi oblasnoi rady. vinrada.gov.ua/perelik-stvorenih-obednanih-teritorialnih-gromad-vinnickoi-oblasti.htm

Ofitsiyni sait Vinnytskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii. [\[plan-realizatsii-strategii-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-2016-2017-roky-2\]\(http://plan-realizatsii-strategii-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-2016-2017-roky-2\)](http://vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/4771-</p></div><div data-bbox=)

Pres-tsentr initsiatyvy «Detsentralizatsiia vlady». decentralization@minregion.gov.ua

"Rozpodil postiinoho naselennia Ukrainy za stattiu ta vikom" [Distribution of permanent population of Ukraine by sex and age]. database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/zb_rpnu2017.pdf

"Statystychnyi zbirnyk: «Chyselnist naiavnogo naselennia Ukrainy»" [Statistical collection: "The number of the existing population of Ukraine"]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/zb_chnn_0117.pdf

Salo, T. V. "Detsentralizatsiia finansovoi systemy: stan ta otsinka rivnia v Ukraini" [Decentralization of the financial system: state and assessment of the level in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, no. 35 (2013): 324-330.

Shubenko, I. A. "Detsentralizatsiia – pershi kroky rozvytku ta stari problemy" [Decentralization is the first steps of development and old problems]. *Biznes Inform*, no. 7 (2017): 85-90.